

картосхему адміністративного розташування НПП “Центральне Поділля” з виділенням меж його території; розробити комплекс еколого-географічних карт, які характеризують регіон дослідження; створити картосхеми НПП “Центральне Поділля” з виділенням його зон (заповідної; стаціонарної рекреації; нестационарної рекреації; господарської); виготовити схематичну карту НПП “Центральне Поділля”, де виділено об’єкти і території його ПЗФ; створено картосхему НПП “Центральне Поділля” з виділенням його структурних елементів; виготовити схематичну карту НПП “Центральне Поділля”, де виділено його основні типи екосистем; створити схематичну карту рослинного покриву НПП “Центральне Поділля”; створити схематичну карту оселищ (біотопів) тварин НПП “Центральне Поділля”; розробити фрагменти картосхем НПП “Центральне Поділля” з виділенням сучасних унікальних ландшафтів (натуральних, натурально-антропогенних, антропогенних); сформулювати напрями зниження антропогенного впливу та загроз біорізноманіттю; показати, що вирішення проблем, пов’язаних з охороною, збереженням і відтворенням біотичного різноманіття досліджуваної території через екологізацію господарської діяльності, освіту і культуру місцевого населення, створення НПП “Центральне Поділля” через Указ Президента й оптимізацію заповідних об’єктів, які становлять 2,52% від загальної площі області, реалізацію регіональної екологічної мережі є завданням надзвичайно актуальним, важливим і абсолютно необхідним для ефективного коригування стратегії сталого розвитку Вінниччини.

Висновки. Природоохоронний ефект, що може бути досягнутий в результаті створення НПП “Центральне Поділля”: екологічний (середовищеутворюючий, природо-підтримуючий); соціальний (здоров’язберігаючий; рекреаційний; науковий; освітній; опційний; естетичний; історико-культурний); можливий економічний (підвищення рівня економічного добробуту місцевого населення; створення екологічно безпечних і комфортніших умов проживання місцевого населення).

Після виготовлення наукового обґрунтування на створення НПП “Центральне Поділля” в межах чотирьох районів Вінницької області необхідно виготовити проектну документацію з деталізацією і виділенням меж в природу, зонуванням парку (заповідна зона; зона стаціонарної рекреації; зона нестационарної рекреації; господарська зона) та погодженням його площі з установами землекористувачами у віданні яких знаходиться проєктований парк. Виготовлення наукового обґрунтування і проект створення НПП “Центральне Поділля” в межах чотирьох районів Вінницької області – це пілотний проєкт, який потребує офіційної деталізації, виділення меж, землепорядкування, погодження із землекористувачами на території яких знаходиться парк, створення дирекції парку, впровадження технологій, які спрямовані на збереження і відновлення біогеоценотичного покриву, відтворення порушених видів зв’язків, оптимізації землекористування, розвитку екологічного туризму, створення спеціальних сировинних зон для розвитку органічного землеробства, сталого розвитку територіальних громад, що будуть входити до складу парку.

Список використаних джерел

1. Мудрак О.В. Особливості збереження біорізноманіття Поділля: теорія і практика: [монографія] / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. – Вінниця: ТОВ “Нілан – ЛТД”, 2013. – 320 с.
2. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” № 2456-ХІІ від 16.06.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
3. Мудрак О.В. Наукове обґрунтування створення національного природного парку “Центральне Поділля” / О.В. Мудрак, Ю.Ю. Овчинникова, Г.В. Мудрак // Агроекологічний журнал. – 2018. – № 2. – С. 13–22.
4. Еталони природи Вінниччини: [монографія] / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В.М. Поліщук та ін.; за заг. ред. О.В. Мудрака. – Вінниця: ТОВ “Консоль”, 2015. – 540 с.

УДК 504.6(477.43)

Г.В. Мудрак, к.г.н., доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища Вінницького національного аграрного університету

О.В. Слободянюк, студент спеціальності “Екологія”, ступеня вищої освіти “Магістр”

КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В МЕЖАХ ДНІСТРОВСЬКОЇ СПОЛУЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Враховуючи науково-методичні підходи і власні польові дослідження розглянуто особливості природокоористування в межах Дністровського широтно-меридіонального сполучної території регіональної екомережі. Подано детальну характеристику і проведено функціонально-просторовий аналіз цього екологічного коридору національного рівня. Обґрунтовано, що лише виконання запропонованих заходів, дозволить оптимізувати функціонально-просторову структуру Дністровського широтно-меридіонального екокоридору, яка стане базовим інструментом реалізації стратегії сталого розвитку регіону. Це дозволить зберегти і відтворити раритетне біорізноманіття, унікальні й репрезентативні ландшафти, здійснити ренатуралізацію фрагментованого біогеоценотичного покриву, раціонально використовувати природно-ресурсний потенціал,

провести оптимізацію землекористування, створити умови для органічного виробництва сільськогосподарської продукції, стабілізувати екологічну рівновагу в регіоні, поліпшити стан довкілля, зменшити антропогенне навантаження на екосистеми, сприяти розвитку екологічного туризму, проводити природоохоронну й еколого-просвітницьку роботу серед місцевого населення.

Ключові слова: біотичне різноманіття, сполучна територія, регіональна екомережа, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Оптимізація регіональної екологічної мережі, розробка наукових основ і практичних засад раціонального природокористування, збереження біотичного різноманіття й унікальних природних і антропогенних ландшафтів має стати одним із пріоритетних цілей сталого розвитку на Поділлі.

Матеріали й методи досліджень. На основі картографічних матеріалів, архівних, краєзнавчих, фондovих й літературних джерел, каталогів, практичного (натурного обстеження), польових досліджень, методичних рекомендацій визначено особливості природокористування Дністровської сполучної території в межах регіональної екомережі Поділля.

Методи досліджень – аналітичні, описові, порівняльні, експедиційні, статистичні, польові, картографічні, ключових ділянок, ландшафтно-екологічні, біомоніторингу.

Предмет дослідження: існуючі природні, природно-антропогенні, антропогенні екосистеми і ландшафти Дністровської сполучної території в межах регіональної екомережі Поділля.

Результати досліджень. Екомережа – єдина природно-територіальна система, призначення якої – забезпечити екосистемну цілісність, ценотичну повноцінність, біоландшафтну репрезентативність через поєднання об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони довкілля, раціонального природокористування, соціально-економічну користь для місцевого населення й екологічного оздоровлення території [6]. Ці елементи у своїй неперервній єдності створюють екомережу, яка функціонально має об'єднати осередки біотичного і ландшафтного різноманіття в єдину просторово-територіальну систему.

Дністровський широтно-меридіональний екокоридор.

Загальна характеристика. Екологічний коридор приурочений до долини р. Дністер і його лівих приток. Він відіграє важливу зв'язуючу функцію між Поділлям, Прикарпаттям і Покуттям. В окремих місцях ширина його сягає 10 км, водночас у найвужчих місцях він обмежується каньйоноподібною долиною, завширшки до 500 м. Екологічний коридор виконує функції міграційних шляхів між природними ядрами Подільсько-Прикарпатської і Опільсько-Покутської частин. Призначенням цього коридору є збереження букових, грабово-дубових, звичайно- і скельно-дубових лісів, справжніх і остепнених суходільних лук й лучних степів [3, 7, 9].

Рослинність і флора. Схили Дністровської долини вкриті лісовою, лучною, степовою та наскельно-степовою рослинністю, яка носить перехідні риси від бореальної до понтичної і у поєднанні з русловою частиною є надійним шляхом міграції біоти. У межах екологічного коридору зростає 1543 види вищих судинних рослин, що належать до 676 родів, 124 родин. Найбільше видів центральноєвропейського типу поширення, потім бореального голарктичного й палеоарктичного типів, далі середземноморського і степового понтичного. Серед них – 30 ендемічні, 40 реліктові, 26 погранично-ареальні, 40 диз'юнктивно-ареальні види. Особливо охоронними видами, що внесені до Додатка I Бернської конвенції, є зміголовник австрійський, рябчик гірський, сон великий, шивереція подільська, зозуліні черевички справжні. До Європейського червоного списку внесено 6 видів рослин: зіновать Блоцького, з. подільська, з. біла, шавлія кременецька, відкасник осотвидний, шивереція подільська. До Червоної книги України (ЧКУ) внесено 60 видів рослин, 149 видів є регіонально рідкісними [1, 2, 4].

Фауна налічує біля 350 видів хребетних: з них 70 видів ссавців, 50 – риб, 11 – амфібій, 10 – плазунів, 214 – птахів. Безхребетні багаточисельні й остаточно не вивчені, але відомо їх близько 700 видів (лише лепідоптерофауна налічує 194 види, що належать до 14 родин). До ЧКУ внесено 80 видів фауни, з них – 14 ссавців, 26 – птахів, 40 – комах (18 видів метеликів – 3 види до Європейського червоного списку, 14 – регіонально рідкісні, 3 – до II-го Додатка Бернської конвенції). До Європейського червоного списку внесено 21 вид фауни, до Додатка II Бернської конвенції – 180 видів тварин. Два об'єкти “Бакотська затока” (1590 га), “Пониззя річки Смотрич” (1480 га) є водно-болотними угіддями міжнародного значення і відіграють важливу роль у збереженні ландшафтно-біотичного різноманіття басейну р. Дністер, особливо як середовища існування водоплавних птахів. Наразі на розгляд подано ще один об'єкт – це “Долина річки Дністер”, яку планують включити до водно-болотних угідь міжнародного значення [1, 2].

Особливості землекористування. Враховуючи особливості структури землекористування долину Дністра можна поділити на такі відтинки: перший – від с. Устя-Зелене до с. Стигла в межах Монастирського району. Цей відтинок характеризується переважанням лук, пасовищ, чагарників над лісовою рослинністю, значною часткою забудованих і розораних земель. Мозаїчність ландшафтів цієї частини долини Дністра зумовлена високим ступенем їх освоєності і антропогенної перетвореності. Другий відтинок річкової долини – від с. Стигла Монастирського району до с. Зелений Гай Заліщицького району характеризується оптимальною структурою землекористування, домінантне положення в якій займають лісові масиви штучного походження з фрагментами лучно-степової, чагарникової рослинності. Селитебні ландшафти знаходяться за межами Дністровського каньйону, а крутосхили вкриті природною рослинністю. Третій відтинок долини

Дністра – від с. Зелений Гай Заліщицького району до гирла р. Збруч (с. Окопи) Борщівського району має особливу освоєність дністровської долини. Природна рослинність трапляється тільки на крутосхилах (“стінках”). Значна частина земель знаходиться під ріллею, виноградниками, садами, подекуди агроценозами тютюну, у населених пунктах розвинене тепличне господарство. Особливістю приватного сектора є культивування ранніх овочевих, ягідних культур, садівництво і виноградарство, які потребують використання пестицидів, що неминує веде до забруднення довкілля [7]. Четвертий відтинок долини Дністра – від гирла р. Збруч до гирла р. Ушиця (поблизу м. Стара Ушиця Кам’янець-Подільського району Хмельницької області) вирізняється негативними процесами: ерозією крутосхилів (табл. 1), значним рекреаційним навантаженням, використанням пестицидів для обробки агроценозів. Він включає ділянку долини Дністра, яка входить до складу національного природного парку (НПП) “Подільські Товтри” і одночасно є ключовою і сполучною територією екомережі Поділля. Це найбільш унікальна ділянка, що різниться різноманіттям природи й історико-культурної спадщини [2-3]. П’ятий відтинок долини Дністра – від гирла р. Ушиця до гирла р. Матерка (межа з Вінницькою областю) займає меліоровані схили річки Ушиця і Дністровського водосховища, де зростають фітоценози культур за участю сосни чорної, с. звичайної. На широких терасах збереглася степова рослинність, сформована рідкісними угрупованнями ковила волосистої і к. пірчастої. Рідкісна флора представлена видами Червоної книги України: зіновать біла, сон чорніючий. У кальцепетрофітні синузії входять волошка Маршалла, цибуля подільська. На цій ділянці екологічного коридору спостерігається зменшення частки лісів, заповідних територій та збільшення частки луків. Шостий відтинок екокоридору – від гирла р. Матерка до греблі Дністровського водосховища, площею 312 га в межах Вінницької області біля с. Жван Мурованокуріловецького району. Найбільшу площу в ньому займають протиерозійні насадження на схилах Дністра, меншу – ділянки природного лісу в балках, які впадають у Дністер. На більш освітлених ділянках схилів серед ерозійних насаджень місцями збереглися залишки степових ділянок. На ділянках з протиерозійними насадженнями переважають культури штучного походження, які представлені сосною австрійською (чорною), в меншій кількості – сосною звичайною, місцями – робінією (акацією білою), лохом, і природного походження – ділянки дубово-грабового лісу, віком 60-90 р. з домішкою клена гостролистого, груші дикої, черешні, явора, свидини. В нижній частині схилу є молоді культури дуба і липи, практично без трав’яного покриву. Культури сосни нині ще не зімкнені, в таких місцях покращені умови освітлення, що сприяє утворенню своєрідних галявин. Тут відновлюється степовий травостій, трапляються і лучно-степові види. Ця ділянка вирізняється високим ступенем господарського освоєння території. Сьомий відтинок екокоридору – від греблі Дністровського водосховища (площею 147 га) до гирла р. Вільшанка поблизу с. Велика Кісниця Ямпільського району вирізняється фіторізноманіттям степових і лучних ділянок, флористичний склад яких складає близько 200 видів вищих судинних рослин і різноманіттям авіафауни. На ділянці долини річки Дністер від с. Нагоряни Могилів-Подільського району до с. Велика Кісниця Ямпільського району проходить державний кордон з Республікою Молдова. Тому структурні елементи регіональної екомережі Поділля повинні виконувати функції контактних “вузлів” з екомережею цієї країни. Доречними оптимізаційними заходами для Дністровського широтно-меридіонального екокоридору є створення спільно з Республікою Молдова трансбіосферного резервату “Дністровський каньйон” площею 250 тис. га, що дозволить зберегти унікальне біоландшафтне різноманіття, репрезентувати Подільське біосферне природне ядро при формуванні національної екомережі [3].

У структурі землекористування переважає лісова, лучно-степова, чагарникова, водно-болотна рослинність, якою зайнято 58,6% території, 36% земель Дністровського широтно-меридіонального екокоридору зайнята орними угіддями, 5,4% - дорогами і населеними пунктами (табл. 2) [3, 7].

Особливістю екокоридору є насиченість його заповідними об’єктами і територіями. Так, у межах долини Дністра заповідано 14 “стінок” з унікальною наскельно-степовою рослинністю, багатою на реліктові й ендемічні види, низка геологічних відслонень (Трубчинське, Китайгородське відслонення силуру), фрагменти пралісів, декілька десятків вікових, екзотичних і плюсових дерев. Особливо цінні види рослин охороняються в ботанічних заказниках загальнодержавного значення: “Урочище “Криве”, “Жижва”, “Обіжева”. Нині на Дністровських “стінках” зростає 65 видів рідкісних рослин, зокрема: а) рослини, занесені до Червоної книги України – 21 вид; б) рослини, занесені до Європейського червоного списку – 2 види; в) рослини, занесені до Бернської конвенції – 2 види; г) регіонально рідкісні – 43 види [3, 5].

Таблиця 1 - **Нормативи і оцінка ерозійної небезпеки в межах НПП “Подільські Товтри”**

Показники	для НПП “Подільські Товтри”	Характеристика ерозійної небезпеки				
		відсутня	слабка	помітна	сильна	катастро- фічна
Розораність території, %	58-67	< 40	40-45	45-50	50-60	> 60
Еродованість ріллі, %	15-19	< 20	21-30	31-40	41-50	> 50
Відношення площі ріллі до екоста- білізаційних угідь	7-12	< 1	1-1,3	1,3-1,7	1,7-3	> 3
Розораність земель на схилах >2 ⁰	26-45	< 20	21-30	31-40	41-50	> 50

Однак флора екокоридору зазнала найбільшої втрати. Так, наприклад, внаслідок високої розорюваності сільськогосподарських угідь (80-90%), окультуреності ландшафтів, урбанізації, осушення болотних масивів, заліснення природних лісових галявин, задернілих Дністровських схилів без врахування наявності цінних видів рослин і тварин, а також екстенсивних методів заготівлі лікарської сировини (в минулому) та масового зривання для продажу місцевим населенням червонокнижних рослин – підсніжників, шафрану, пролісків та інших – призвело до повного знищення на окремих ділянках популяцій флори і фауни. Ще в 30 роки ХХ ст. спостерігався наступ деревно-чагарникових порід на флору степових ділянок Дністровського каньйону, які розташовані в лісах або між ділянками лісу. Інтенсивність заростання флори Дністровських схилів і стінок з кожним роком зростає [7].

Таблиця 2 - Структура земельних угідь у межах Дністровського екокоридору, %

Відгинки екокоридору	Частка земель			
	Під водою	Під луками	Під лісовою рослинністю	Під населеними пунктами, дорогами, орними землями
<i>Західне Поділля (Тернопільська область)</i>				
с. Устя-Зелене – с. Стигла	16,6	18,2	18,6	46,6
с. Стигла – с. Зелений Гай	17,2	24,8	24,5	33,5
с. Зелений Гай – гирло р. Збруч	18,3	28,2	20,4	33,1
<i>Центральне Поділля (Хмельницька область)</i>				
Гирло р. Збруч – гирло р. Ушиця	22,1	20,9	16	41
Гирло р. Ушиця – гирло р. Матерка	21,3	19,6	17,9	41,2
<i>Східне Поділля (Вінницька область)</i>				
Гирло р. Матерка – гребля Дністровського водосховища	23,3	19,7	16,8	40,2
Гребля Дністровського водосховища – гирло р. Вільшанка	16,6	15,9	13,4	54,1
Загалом у межах екокоридору	19,3	21,1	18,2	41,4

Близько 250 видів вищих судинних рослин і понад 50 видів тварин Дністровського широтно-меридіонального екокоридору опинилися на межі зникнення. Тому новостворений трансбіосферний резерват “Дністровський каньйон” вимагав би зміни акцентів господарювання в напрямку еколого-безпечного сільського господарства (органічного землеробства), розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури, виділення місць для кемпінгів, готелів, мотелів, зміни традиційної агропромислової спеціалізації на туристично-рекреаційну. Перш за все, потрібно передбачити: 1) відповідні заходи із спасіння аборигенної, первісної флори у каньйоні; 2) запроєктувати екологічні стежки; 3) зони для масового відпочинку; 4) зони для зеленого туризму на базі населених пунктів, що розташовані у прибережній смузі, і для любительської рибалки – по 1-2 кілометри берегової смуги; 5) зони спокою – долинно-річкового екокоридору Дністра; 6) зони для заповідних об’єктів; 7) експлуатаційні зони для різних потреб.

Для Дністровського широтно-меридіонального екокоридору у межах Поділля характерні такі ландшафти: високі Дністровські тераси, розчленовані долинами, врізаними в палеозойські відклади, з сірими і темно-сірими лісовими ґрунтами, чорноземами глибокими, з грабовими дібровами [3, 7], які широко використовують для туристсько-рекреаційних потреб. Так, у межах національного природного парку “Дністровський каньйон” виділені зони масового відпочинку і оздоровлення в околицях сіл Коропець, Устечко, Касперівці, Окопи, містечка Мельниця-Подільська, м. Заліщики. В межах національного природного парку “Подільські Товтри” зона регульованої і стаціонарної рекреації займає 20897,7 га, що становлять 7,55% від загальної площі парку. В майбутньому її планують розширити, збільшивши до 21879,1 га – 7,9% від площі парку [2].

У межах Поділля до складу Дністровського широтно-меридіонального екокоридору входить 114 заповідних об’єктів, загальною площею 20236,74 га.

Висновки. Для ефективного функціонування Дністровського широтно-меридіонального екокоридору необхідно провести комплекс заходів: 1) створити нові заповідні об’єкти й буферні зони навколо них; 2) провести оптимізацію землекористування; 3) виділити водоохоронні зони і прибережно-захисні смуги; 4) здійснити ренатуралізацію фрагментованого рослинного покриву (особливо для відновлювальних територій); 5) зменшити “туристичну ерозію”; 6) запровадити еколого-безпечне аграрне виробництво; 7) призупинити видобуток корисних копалин (особливо будівельних матеріалів); 8) впровадити ошадливий режим природокористування; 9) сприяти розвитку екологічного туризму.

Список використаних джерел

1. Заповідними стежками Поділля. Путівник щодо цінностей природоохоронних територій Поділля / Керівник проекту: проф. Я.Б. Олійник. – К.: “Ніка-Центр”, 2010. – 57 с.
2. Менеджмент екосистем природно-заповідних територій // М-ли Всеук. наук.-практ. конф., присв. 10-річчю створення НПП “Подільські Товтри”. – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2006. – 272 с.

3. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи: [монографія]. – Вінниця: “СПД Главацька Р.В.”, 2012. – 914 с.
4. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Особливості збереження біорізноманіття Поділля: теорія і практика: [монографія]. – Вінниця: ТОВ “Нілан – ЛТД”, 2013. – 320 с.
5. Обґрунтування про необхідність створення НПП “Дністровський каньйон” для збереження генофонду рослинного і тваринного світу та цінних об’єктів неживої природи: веб-сайт. URL: <http://www.ecoternopil.gov.ua> (дата звернення: 7.09.2018).
6. Природоохоронне законодавство України: веб-сайт. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 5.09.2018).
7. Регіональна схема формування екологічної мережі Тернопільської області / Відпов. викон.: Ін-т. екології Карпат НАН України. Львів-Тернопіль, 2005-2008. 46 с. URL: <http://www.ecoternopil.gov.ua> (дата звернення: 3.09.2018).
8. Формування регіональних схем екомережі: методичні рекомендації / за ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 71 с.
9. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку природоохоронних систем Поділля: концептуальні підходи, практична реалізація. Тернопіль: “Підручники і посібники”, 2009. – 320 с.
10. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
11. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
12. Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької ОДА: веб-сайт. URL: <http://www.vin.gov.ua/dep-apr>. (дата звернення: 7.09.2018).
13. Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Хмельницької ОДА: веб-сайт. URL: www.apr.adm-km.gov.ua/Departament. (дата звернення: 5.09.2018).
14. Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА: веб-сайт. URL: www.ecotarnopil.gov.ua. (дата звернення: 3.09.2018).

УДК 598.243.8(476.2)

О.А. Назарчук, преподаватель кафедры биолого-химического образования
УО «Мозырский государственный педагогический университет имени И.П. Шамякина»

ООЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МАЛОЙ КРАЧКИ *STERNA ALBIFRONS* (PALLAS, 1764), ГНЕЗДЯЩЕЙСЯ НА ТЕРРИТОРИИ БИОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКАЗНИКА МЕСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ «ТУРОВСКИЙ ЛУГ»

На юго-востоке Беларуси контролировалась колония малой крачки, расположенная на пойменном лугу реки Припять на территории биологического заказника местного значения «Туровский луг» Житковичского района Гомельской области. Изучались оологические показатели малой крачки, такие как линейные размеры, объем и индексы формы яиц.

Ключевые слова: малая крачка, гнездование, яйца, линейные размеры, форма яиц.

Малая крачка *Sterna albifrons* (Pallas, 1764) – немногочисленный в южной части Беларуси и редкий на остальной территории гнездящийся перелетный вид. Малая крачка включена в Приложение I Директивы ЕС по охране редких птиц, Приложение II Бернской конвенции, Приложение II Боннской конвенции, отнесена к SPEC 3. Вид внесен в Красные книги Литвы, Латвии, Польши, России. В Республике Беларусь малая крачка имеет II категорию Красной книги [3].

На территории Республики Беларусь численность вида слабо флуктуирует и составляет 900 - 1100 гнездящихся пар [1,6]. Более 80% популяции малой крачки гнездится на территории Гомельской и Брестской областей.

Малая крачка распространена преимущественно в Полесье, на реке Неман и в системе Браславских озер. Поселяется на зарастающих озерах с густой прибрежной растительностью, заболоченных участках речных пойм, старицах, рыбоводных прудах [6]. Предпочитает также песчаные острова, береговые косы, остепненные луга в поймах крупных и средних рек с редкой сухолюбивой растительностью, гнездится также на опустошенных лугах в поймах рек [3].

Трофически вид связан с водоемами. Основными кормовыми объектами малой крачки являются мальки рыб и водные беспозвоночные, среди которых встречаются и вредители рыбного хозяйства. В питании малой крачки отмечено 8 видов рыб [5].

Исследования проводились весенне-летний период 2006, 2007, 2013, 2017 и 2018 года на пойменном лугу реки Припять биологического заказника местного значения «Туровский луг» на территории Житковичского района Гомельской области. Обнаруженная колония малой крачки располагалась среди колоний речной крачки и озерной чайки. Гнезда представляли собой небольшую ямку, часто без выстилки либо с небольшим количеством сухих растений.

Величина колонии и количество гнезд отличаются по годам. В 2006 году обнаружено 25 гнезд малой крачки, из них 20 гнезд содержали 3 яйца и 5 гнезд – по 2 яйца. В 2007 году количество обнаруженных